

ÇİN KLASİK METİNLERİNDE YAKIN ANLAMLILIK SORUNU: “KIRGIZ” ADI ÖRNEĞİ

Gökçen KAPUSUZUOĞLU¹

Makale Bilgileri/ Article info

Makalenin Türü :Araştırma Makalesi
Article Type :Research Article:
Geliş Tarihi / Date Received: 26.07.2022
Kabul Tarihi / Date Accepted: 17.10.2022
Yayın Tarihi / Date Published: 15.12.2022

Makale Künyesi/To cite this article:

KAPUSUZUOĞLU, G. (2022). Çin Klasik Metinlerinde Yakın Anlamlılık Sorunu: “Kırgız” Adı Örneği. *LOTUS International Journal of Language and Translation Studies*, 2(2),1-13.

Öz

Çince kaynaklar, yüzlerce yıllık sistemli ve kapsamlı çalışmaların titiz bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu özellikleriyle kaynaklar hem Türk tarihini hem de Türk kültür çevresinden halkların tarihlerini, kültürel özelliklerini ve efsanelerini bugüne taşımaya açısından önem arz etmektedir. Ancak kaynaklar okunurken karşılaşılan birtakım zorluklar vardır. Bu zorluklardan biri; aynı halkı, kişiyi veya boyu tanımlayan birden fazla farklı sözcüğün kullanılması durumudur. Bu durum, dil bilim çevrelerince “eş anlamlılık” değil, “yakın anlamlılık” olarak ifade edilmektedir. Bu yaklaşım, iki veya daha fazla sözcüğün bire bir aynı anlamı karşılamaının mümkün olmaması, muhakkak aralarında bir fark olduğu veya zaman içinde olacağı argümanı ile açıklanmaktadır. Çin klasik metinlerindeki bu yakın anlamlılık sorununa bu çalışmada “Kırgız” halkını tanımlamak için kullanılan farklı sözcükler üzerinden örnek verilmiştir. Çalışmada, Çin kaynaklarının temel bazı zorluklarından ve Çincenin temel özelliklerinden söz edilmiş, yakın anlamlılık kavramı incelenmiş ve Kırgız adı üzerinden Çin kaynaklarında geçen farklı sözcükler tespit edilmiştir. Bu sözcüklerin hangi kaynaklarda geçtiği saptanarak kaynaklardan örnek cümleler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çince, Çin kaynakları, Yakın anlamlılık, eş anlamlılık, Kırgızlar.

THE PROBLEM OF CLOSE MEANING IN CHINESE CLASSICAL TEXTS: EXAMPLE OF THE NAME “KYRGYZ”

Abstract

Chinese sources appear as a meticulous product of hundreds of years of systematic and comprehensive studies. With these features, the sources are important in terms of carrying to present day both the Turkish history and the histories, cultural characteristics and legends of the peoples from Turkic cultural environment. However, there are some difficulties encountered while reading the sources. One of these difficulties is the use of multiple different words to describe the same person or tribe. This situation is expressed by linguistics circles not as "synonymity", but as "close meaning". This situation is explained by the argument that it is not possible for two or more words to have exactly the same meaning, there is definitely a difference between them or it will happen over time. An example of this problem of close meaning in Chinese classical texts is given in this study through the different words used to describe the "Kyrgyz" people. This study examines, some of the main difficulties of Chinese sources and some of the basic features of Chinese language, the concept of close meaning, different words in Chinese sources for the name Kyrgyz. It gives sample sentences of these words by determining in the sources.

Keywords: Chinese, Chinese Sources, Close Meaning, Synonymity, Kyrgyzs.

¹ Araş. Gör. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü, gokcen_66@windowslive.com, ORCID: 0000-0001-6188-1188
Res. Asst. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey University, School of Foreign Languages, Department of Foreign Languages, gokcen_66@windowslive.com, ORCID: 0000-0001-6188-1188

Giriş

Çin kaynaklarının Türklerin ve Türk kültür çevresinden halkların tarihini ve kültürünü öğrenmek için temel kaynaklardan olduğu bilinmektedir. Ancak bu kaynakların bu halklara ayrılmış bölümleri okunurken Çinli tarih yazıcılarının bu eserleri Türk tarihini anlatmak için kaleme almadıklarının akılda tutulması gerekir. Zira eserler, olayları doğrudan ve olduğu gibi anlatmamanın yanı sıra Çin tarafının dikkate değer özelliklerini ön plana çıkarmışlardır. Nitekim klasik eserlerin devlet tarafından yazdırılma amacı, mevcut hükümdarın geçmişte meydana gelen ne gibi olaylar sonucunda hâkimiyet kurduğunu açıklamaktır (Ercilasun, 2019: 18). Çin sınırlarında yaşayan yabancı halklardan yalnızca biri olarak görülen Türklerle ilgili kayıtların da bu bağlamda kaydedildiği bilindiği takdirde, kaynakların yanlı tutumunun farkına varılabilmekte ve kaynakların işaret ettiği Çin merkezli bakış açısından sıyrılarak kendi tarihimiz açısından bakılabilmektedir. Bu, klasik metinlerde araştırma yaparken karşılaşılan sorunlardan yalnızca biridir. Bunun dışında klasik eserlerde dikkat çeken bir diğer sorun ise bir dil bilgisi sorunudur. Bu sorun, aynı halkı karşılayan birden fazla sözcük kullanılması durumudur ki bu, eğer bütün sözcüklerin varlığı bilinmiyorsa araştırmayı oldukça zorlaştırmaktadır. Bu durum tek bir kişi, boy ve halkı tanımlamak için yazılışları farklı birden fazla farklı sözcüğün kullanılması durumudur. Bu dil sorunu eş anlamlılık veya anlamdaşlık terimleriyle açıklanamamaktadır zira bu terimler dil bilim çevrelerince hâlâ tartışılmaktadır.² Buna göre; bazı araştırmacılar sözcüğün karşıladığı anlama, bazıları ise sözcüğün içeriğinin ortaya çıkardığı soruna odaklanmaktadır (Akçataş ve Arı, 2018: 63).

Akçataş ve Arı'ya göre; “Doğal bir dilde, eşsüremliler olarak, aralarında hiçbir ayırım olmaksızın iki veya daha fazla dilsel formun aynı anlamı ifade etmesi mümkün değildir...Bir sözcüğün bütün durumlarda bir başka sözcüğün yerine kullanılması [da] mümkün değildir. İki kelime arasında yalnızca anlam ortaklığından söz edilebilir” (Akçataş ve Arı, 2018: 60, 64). Ayrıca hiçbir dilde yüzde yüz eş anlamlılığın mümkün olmadığı, bunun nedenlerinden birinin eş anlamlı görünen bazı sözcüklerin arasında zamanla anlam farklı oluşabilmesi olduğu da belirtilmiştir (Sarı, 2011: 538). Bu gerekçelerle duruma en uygun terimin yakın anlamlılık olduğu ifade edilmiştir (Aksan, 1974: 1; Akçataş ve Arı, 2018: 62).

“Yakın anlamlılığı gösteren en temel özellik, kimi bağlamlarda bu kelimelerin birbirinin yerine geçiyor olması ve kelime anlamlarının birbiri ile açıklanıyor olmasıdır” (Günay, 2015: 143).

² Bu konuyla ilgili tartışmalar için bkz: (Akçataş ve Arı, 2018).

Kırgız adı örneğinde de bu durum görülmektedir. Farklı dönemlerde Kırgız anlamında kullanıldığı tespit edilen 13 farklı sözcükten biri diğerinin yerine kullanılmıştır.

Yukarıda yer alan alanın uzmanlarının ifadeleri göz önüne alınarak bu çalışmada Çince kaynaklardaki bu sorundan “Yakın Anlamlılık” olarak söz edilmiştir. Çalışmada Çince kaynaklarda yer alan yakın anlamlılık sorunu “Kırgız” adı örneği üzerinden verilecektir. Kaynaklarda yapılan taramalar sonucunda tarih yazıcılarının Kırgız halkı için kullandığı 13 farklı sözcük tespit edilmiştir. Tarih yazıcılarının aynı halkı tanımlamak için hangi amaçla farklı sözcükler kullandığı ne yazık ki günümüzden tespit edilememektedir. Ancak kaynakların anlattıkları dönemden farklı dönemlerde yazılması bu duruma yol açan sebeplerden biri olarak düşünülebilir. Örneğin, 7. ve 10. yüzyıllar arasında ayakta kalan Tang Hanedanı’nı anlatan eserlerin 10. ve 11. yüzyılda yazılmış olması gibi. Ayrıca Çincenin piktografik özelliğinin de yakın anlamlılık sorununa sebebiyet vermiş olması muhtemeldir. Bu nedenle, Çincenin bazı özellikleri aşağıda kısaca verilmiştir:

Çince, resim yazısından türemiş bir dildir. Bu yazı şekli dünyanın sembollerle anlatılmasıdır. Günümüzde Çince kullanılan imlerin temeli, 3000 küsur yıl önce hayvan kemikleri, kaplumbağa kabukları ve bronz kaplar üzerine yazılmış yazılara dayanmaktadır (Kırilen, 2016: 16). Alfabeti olmayan Çince, her bir im tek bir sözcüğü ifade eder. Bunun yanında, tonlamalı bir dil olan Çince sözcükler ek almazlar, cümle içinde değişikliğe uğramazlar.

Oldukça uzun bir tarihî geçmişi olan Çince imler, tarihsel süreç boyunca farklı şekillerde seslendirilmişlerdir. Örneğin: M.S. 3. yüzyıl öncesi-Eski Çince, 3.-12. yüzyıl arası-Orta Çince, 12.-19. yüzyıl arası-Yakın Çağ Çincesi, 20. yüzyıldan günümüze- Çağdaş Çince olarak dönemlendirilmiştir (Kırilen, 2016: 35). Yukarıda sözü edilen Kırgız adını ifade etmek için kullanılan 13 sözcüğün de Eski ve Orta Çince karşılıklarına bakılabilir ancak bu başka bir çalışmanın konusudur.

Kırgız Örneği

Türk kökenli kavimlerden olan Kırgızlar³ hakkında Çince kaynaklar⁴ içerisinde oldukça detaylı bilgiler yer almaktadır. Hunlar dönemindeki kayıtların (SJ: 2893; HS: 3753) ardından Türklerin

³ Çince kaynaklarda yeşil gözlü ve sarı saçlı olarak tasvir edilen Kırgızlar, darı ve buğday ekimi ile uğraşmışlardır. Erkeklerin ellerine, kadınlarınsa boyunlarına dövme yaptığı kaydedilmiştir (Eberhard 1996: 67). Ana yurtları Kögmen Dağları ve Yenisey Nehri’nin kolu olan Kem havzasıdır (Taşağıl 2013: 73). Kırgızlarla ilgili detaylı bilgi için bkz: (Kalkan 2006; Golden 2013; Gömeç 2014; Erkoç 2021).

⁴ Çince kaynaklar Resmî Tarihler (正史) ve Harici Tarihler (野史) olarak ayrılmaktadır. Yirmi Dört Tarih (二十四史) adıyla bilinen Resmî Tarihler, Çin’deki hanedanlar tarihini anlatan toplam yirmi dört adet tarih kitabından oluşmaktadır. İlki M.Ö. 1.

türeyiş efsanesinde geçen Yi zhi ni shi dou'nun (伊質泥師都) oğullarından birine verilen isim olarak (BS: 3286; ZS: 908), ardından da Töles boylarından biri olarak (SS: 1879; BS: 3303; JTS: 3288) karşılaşılan Kırgızlar, daha sonra bağımsız bir devlet olarak kaynaklarda yer almaya devam etmiştir (XTS: 1122, 6146; JTS: 5196).

“Kırgız” adını karşılamak için kullanılan çok sayıdaki sözcük yakın anlamlılık sorununa örnektir. Buna göre; tarih öncesi dönemleri ele alan kaynaklarda “Gekun (隔昆/鬲昆)” ve “Jiankun (堅昆)” adı ile anılan Kırgız sözcüğü, daha sonraki dönemlerde sıklıkla bilinen Jiegu (結骨) sözcüğünün yanı sıra Qigu (契骨), Hegu (紇骨), Hugu (護骨) ve Juwu (居勿) gibi sözcüklerle de karşılanmıştır. Bu yakın anlamlılık durumu hem anlam karmaşasına yol açmakta hem de kaynak taraması yapılırken aynı anlamı karşılamasına rağmen varlığı veya kullanımı bilinmeyen sözcüğün taranmasına engel olmakta ve de eksik bilgi edinilmesine neden olmaktadır.

Buna göre; Çince kaynaklarda yapılan taramalar sonucunda Kırgız halkı için kullanılan 13 farklı sözcük tespit edilmiştir, bu sözcüklerin hangisinin hangi kaynaklarda geçtiği sırasıyla aşağıdaki gibidir:

Gekun 鬲昆: *Tarihçinin Kayıtları.*

Gekun 隔昆: *Han Kayıtları.*

Jiankun 堅昆: *Han Kayıtları, Eski Tang Kayıtları, Yeni Tang Kayıtları.*

Jiegu 結骨: *Eski Tang Kayıtları, Yeni Tang Kayıtları, Tang Huiyao, Tong Dian.*

Qigu 契骨: *Kuzey Tarihi, Zhou Kayıtları, Eski Tang Kayıtları, Yeni Tang Kayıtları.*

Hegu 紇骨: *Wei Kayıtları, Kuzey Tarihi, Sui Kayıtları, Eski Tang Kayıtları, Yeni Tang Kayıtları.*

Hugu 護骨: *Kuzey Tarihi, Wei Kayıtları.*

---

yüzyılda yazılan eserlerin sonuncusu, 18. yüzyılda yazılan Ming Hanedanı Kayıtları'dır. Külliyat, yaklaşık kırk milyon imden meydana gelmiştir ve 1832 yılda tamamlanmıştır (Wilkinson 2000: 501). Ancak önce Yeni Yuan Hanedanı Kayıtları (新元史), daha sonra da Qing Hanedanı Kayıtları (清史稿) bu külliyata dâhil edilmiş ve adı Yirmi Altı Tarih olarak değiştirilmiştir. Resmî Tarihler dışında kalan eserler ise Harici Tarihler olarak bilinmektedir. Harici Tarihler'in ortak özelliği devlet eliyle değil, bireysel yazar veya derleyiciler tarafından kaleme alınmış olmalarıdır. Bu yüzden pek çoğunda gerçeküstü öğeler ve anekdotlar göze çarpmaktadır. Buna karşın Resmî Tarihler'deki kimi boşlukları doldurmaları bakımından dikkate değer eserlerdir. Resmî Tarihler'de dile getirilmeyen kimi detaylar bu eserlerde kaydedilmiştir.

Juwu 居勿: *Yeni Tang Kayıtları*.

Hegusi 紇訖斯: *Yeni Tang Kayıtları*.

Xiajiasi 黠戛斯: *Eski Tang Kayıtları, Yeni Tang Kayıtları*.

Xiajiasi 轄戛斯⁵: *Liao Tarihi*.

Qierjisi 乞兒吉思: *Yuan Tarihi, Yeni Yuan Tarihi*.

Jilijisi 吉利吉思: *Yuan Tarihi*.

Bu sözcüklerin her biri Kırgızlar hakkında farklı bilgiler verilirken kullanılmıştır.

Her ne kadar “Kırgız” anlamında genellikle bilinen sözcük “Jiegu” olsa da Resmî Tarihler’de bu adla kaydedilmiş bir monografi bulunmamaktadır. Harici Tarihler’den *Tang Huiyao*’da ve *Tong Dian*’de ise bu ad ile yazılmış kısa bir monografi bulunmaktadır (THY: Tom. 100; TD: Tom. 200).

Aşağıda Kırgız anlamında kullanılan sözcüklerin geçtiği kaynaklardan örnek cümleler verilmiştir:

Kırgızlar için Çince metinlerde kullanılan sözcüklerin bağlamına bakıldığında, kronolojik açıdan ilk kayıtlar Hunlar dönemine de yer verilen *Tarihçinin Kayıtları* ve *Han Kayıtları* adlı eserlerdeki Gekun sözcüğüyle başlar. Her iki eserde de okunuşları aynı yazılışları farklı olan iki sözcük aynı cümlede kullanılmıştır. Buna göre her iki eserin de Hunlar monografisinde geçen cümle şöyledir:

“Daha sonra kuzeydeki Hunyu, Ding Ling, Gekun, Xing Li ülkeleri [Modu’ya] bağlandı” (SJ: 2893; HS: 3753).

Kırgızlar için kullanılan bir diğer ad Jiankun’dur. Jiankun ile *Han Kayıtları*’nda Zhizhi Chanyü’nün ele geçirdiği üç boydan biri olarak karşılaşılmaktadır. (HS: 3008, 3800). Buna göre;

“...Askerlerini batıya gönderip Jiankun’u yenilgiye uğrattı... Jiankun Chanyü’nün merkezine doğudan yedi bin li [mesafedeydi]...” (HS: 3800).

Yeni Tang Kayıtları’nda ise “Jiankun Dudufu’nun Jiegu boyu için kurulduğu” kaydedilmiştir (XTS: 1122). Bir başka cümlede ise “Xiajiasi, eski Jiankun’dur” denilmiştir

⁵ Buradaki “Xia” imi bir öncekinden farklı yazılmıştır.

(XTS: 6146). *Eski Tang Kayıtları*'nın 676 yılının ikinci ayına tarihlenen kayıtlarında "...Jiankun meşhur atlardan sundu" denilmiştir (JTS: 101).

Bir diğer kullanım olan Jiegu (結骨), *Eski Tang Kayıtları* ve *Yeni Tang Kayıtları*'nda çeşitli boy adlarından bahsederken Kırgızları karşılamak için kullanılmıştır. Her iki eserden örnek cümleler şöyledir:

"Batıda Karluklar, kuzeyde Jiegular vardı, hepsi ona bağlıydı" (JTS: 5165).

"Jiegular ile savaşmakta iyiydi, insanların çoğunun görünüşü Jiegulara benziyordu ancak dilleri farklıydı" (XTS: 6146).

Bir başka yazılış olan Qigu (契骨) hem *Kuzey Tarihi*'nde hem de *Zhou Kayıtları*'nda Türklerin türeyiş efsanesinde geçmektedir. Buna göre:

"... [Yi zhi] ni shi dou'nun duyguları ve nefesi farklıydı. Nefesiyle yağmuru çağırıp, rüzgârı durdurabiliyordu. İki kadınla evlenmişti. Bunlardan biri Yaz Tanrısı'nın, diğeri Kış Tanrısı'nın kızıydı. Biri gebe kalmış ve dört oğlan doğurmuştu. Onlardan biri beyaz bir kuğuya dönüşmüştü. Diğeri A-fu Nehri ve Jian Nehri arasında bir ülke kurdu adına Qigu (Kırgız) denildi..." (BS: 3286; ZS: 908)

Kaynaklarda Kırgız adı için kullanılan bir diğer ifade Hegu (紇骨)'dur. Hegu'nun geçtiği bazı örnek cümleler şöyledir:

"...Hegu, Yexi, Yunihuan gibi [boyların] muzaffer askerleri yirmi bine kadar çıkabilirdi" (BS: 3303; SS: 1879).

"Aşına She er... Yugu Şad ile Töleslerden Hegu [ve] Tongra gibi boyları paylaşım yönettiler" (JTS: 3288).

Wei Kayıtları ve *Kuzey Tarihi*'nde Kırgız anlamında kullanılan Hugu (護骨) sözcüğü, kaynaklarda Gaoche boyu anlatılırken Gaocheların kökeninin dayandırıldığı kavimlerden biri olarak görülmektedir (WS: 2307; BS: 3270).

Bir diğer sözcük Juwu (居勿) yalnızca *Yeni Tang Kayıtları*'nın Uygur monografisinde geçmektedir. Burada "Xiajiasi'ya... Juwu da denir..." cümlesinde kullanılmıştır (XTS: 6146).

Çince kaynaklarda Kırgız adı için kullanılan bir diğer ifade Hegusi (紇圻斯)'dır. *Yeni Tang Kayıtları*'nda geçen bu sözcük Uygur monografisinde "Xiajiasi' ya... Hegusi da denir" cümlesinde kullanılmıştır (XTS: 6146).

Kırgızlar için kullanılan bir diğer sözcük Xiajiasi (黠戛斯)'dır. Hem *Eski Tang Kayıtları*'nda hem de *Yeni Tang Kayıtları*'nda geçen sözcük ile *Yeni Tang Kayıtları*'nda Kırgız monografisi kaydedilmiştir. Buna göre;

"Xiajiasi, eski Jiankun ülkesidir, toprakları Hami'nin batısında, Karaşar'ın kuzeyindedir..." (XTS: 6146).

Eski Tang Kayıtları'nda ise pek çok cümlede geçmektedir. Örneğin: "...Xiajiasılar, kendilerine Li Ling'in⁶ soyu derler, ülkeleriyle aynı soyadını almışlardır..." (JTS: 5213)

Kırgız anlamında kullanılan bir diğer sözcük Xiajiasi (轄戛斯)'dır. Yalnızca *Liao Tarihi*'nde görülen bu kullanımla ilgili örnek cümleler şöyledir:

"Uygur ve Xiajiasi ülkesi gelip haraç sundular" (LS: 1135).

"...[Ye] liu Liuge, Pendu'yu Xiajiasi ülkesine elçi gönderdi..." (LS: 937).

Kırgızlar için kullanılan bir başka sözcük Qierqisi (乞兒吉思)'dır. Yalnızca *Yuan Tarihi*'nde ve *Yeni Yuan Tarihi*'nde kullanılan bu sözcük aşağıdaki cümlelerde geçmektedir.

"Shunde, Datong gibi yolları yağmur [ve] dolu [bastı], Qierqisi boyunu su [bastı]" (YS: 613).

"...Qierqisi isyan etti... Taizu onları sakinleştirdi..." (XYS: Tom. 28).

Kırgızlar için kullanıldığı tespit edilen son ifade Jilijisi (吉利吉思)'dır. Bu sözcük yalnızca *Yuan Tarihi*'nde geçmektedir.

"Atamalardan sorumlu Bakan Liu Haoli, Jilijisi geleneklerinde ayarlamalar yaparak huzura geldi" (YS: 258).

Görüldüğü gibi Çin'deki Han Hanedanı döneminden Yuan Hanedanı dönemine kadar pek çok farklı kaynaktan Kırgız adı farklı şekillerde yazılmıştır. Çin tarihinde, bir hanedan yıkıldıktan sonra ardından kurulan yeni hanedan, önceki hanedanın tarihini yazdığından dönemi anlatan

⁶ Han dönemi komutanlarından biri olan Li Ling (李陵 ? – M.Ö.74) at binmede ve okçulukta çok iyidir. M.Ö. 89 yılında Hun Chanyüsunün kızıyla evlenmiştir. Hakkında detaylı bilgi için bkz: (Kara, 2021).

kayıtlar aslında anlattıkları olaylarla çağdaş değillerdir. Bu yüzden de kayıtlarda anlatılan olaylar ile bu kayıtların yazılış tarihleri arasında yüzyıllar vardır. Bu durumun, Kırgız adı için farklı kullanımlara olanak sağladığını söylemek mümkün görünmektedir. Ancak elbette tek gerekçe olarak değerlendirmek yanlış olacaktır.

Sonuç

Çalışmada, Kırgızları tanımlamak için kullanılan farklı ifadelerle kaynaklarda geçen cümlelerden örnekler verilmiştir. Bu çalışmada verilen örnek Kırgız adı olsa da yakın anlamlılık sorunu Çince kaynaklarda sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Örneğin, Rouran ve Uygur adlarının da kaynaklarda birkaç farklı şekilde yazımı mevcuttur. Ancak örneğin Göktürkleri ifade etmek için kullanılan Tujue (突厥) adı bütün kaynaklarda yalnızca tek bir şekilde yazılmıştır. Boy adlarının yanı sıra kişi adlarının yazımında da kendini gösteren bu sorun ancak farkındalık yoluyla çözülebilir. Bunun için günümüzde kullanımı yaygınlaşan dijital kaynakların kullanımında dikkatli davranılması, sadeleştirilmiş metinlerden ziyade birkaç farklı orijinal kaynaktan karşılaştırma yapılarak okuma yapılması bu sorunun üstesinden gelinmesine yardımcı olacaktır.

Son olarak Çincedeki imlerin kendi içerisindeki varyasyonu sorunu ancak Sinologların özel ilgisi ile tespit edilebilmektedir. Bu farkındalık ve bilinç olmadan yapılan araştırmalarda yakın anlamlılık sorununun varlığı bilinmeyecek ve çalışılan konular eksik kalacaktır. Nitekim bir resim yazısı olan Çince bu tür sorunlarla sık karşılaşılmaktadır. Ayrıca boy ve kavim adlarında karşılaşılan adlandırmalardaki bu çeşitlilik tarih araştırmalarında da göz önünde bulundurulması gereken bir durumdur.

Kaynakça

- AKÇATAŞ, A. ve Arı, E. (2018). Anlambilimin Eş Anlamlılık Sorunu. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*. Sayı 2/2. s. 60-84.
- AKSAN, D. (1974). Eşanlamlılık Sorunu ve Türk Yazı Dilinin Eskiliğinin Saptanmasında Eşanlamlardan Yararlanma. *Türkoloji Dergisi*. Sayı 6/1. s. 1-14.
- BAN, Gu 班固 (1988). *漢書 Han Shu (Han Hanedanı Kayıtları)*. Pekin: Zhonghua Shuju.
- DU, You 杜佑 (1988). *通典 (Tong Dian)*. Pekin: Zhonghua Shuju
- EBERHARD, W. (1996). *Çin'in Şimal Komşuları*. (Çev. Nimet Uluğtuğ). Ankara: TTK.
- ERKOÇ, H. İ. (2021). *Yenisey'den Seyhun'a Türkler Kırgızlar, Türgişler, Karluklar ve Oğuzlar*. İstanbul: Kronik.
- ERCİLASUN, K. (2019). *Türk Tarihinde Asya Hunları Birinci Hakimiyet Dönemi*. İstanbul: Dergâh.
- GOLDEN, P. B. (2013). *Türk Halkları Tarihine Giriş*. (Çev. Osman Karatay) Ankara: Ötüken.
- GÖMEÇ, S.Y. (2014). *Kırgız Türkleri Tarihi*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- GÜNAY, N. (2015). Türk Dilinde Eş Anlamlılık ve 'Gönül, Yürek, Kalp' Kelimeleri. *Türkbilig*. Sayı 29. s. 121-146.
- KALKAN, M. (2006). *Kırgızlar ve Kazaklar*. İstanbul: Selenge Yayınları.
- KARA, G. (2021). Asya Hunlarının (Xiongnu) Tarihinde Çinli Komutan Li Ling. *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*. Sayı 6/1. s. 1-28.
- KE, Shaomin 柯劭忞. *新元史 Xin Yuan Shi (Yeni Yuan Tarihi)*. 20 Ocak 2022 tarihinde <https://zh.wikisource.org/wiki/%E6%96%B0%E5%85%83%E5%8F%B2/%E5%8D%B7252> adresinden erişildi.
- KIRİLEN, G. (2016). *Çin Dili*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- LI, Yanshou 李延寿 (1988). *北史 Bei Shi (Kuzey Tarihi)*. Pekin: Zhonghua Shuju.
- LINGHU, Defen 令狐德棻 (1988). *周書 Zhou Shu (Zhou Hanedanı Kayıtları)*, Pekin: Zhonghua Shuju.

- LIU, Xun 劉詢 (1988). *舊唐書 Jiu Tang Shu (Eski Tang Kayıtları)*. Pekin: Zhonghua Shuju.
- SARI, M. (2011). *Türkiye Türkçesinde Eş Anlamlılıkla İlgili Bazı Sorunlar*. Turkish Studies. Sayı 6/1. s. 533-538.
- SIMA, Qian 司马迁 (1988). *史记 Shiji (Tarihçinin Kayıtları)*. Pekin: Zhonghua Shuju.
- SONG, Lian 宋濂. *元史 Yuan Shi (Yuan Tarihi)*. Zhonghua Shuju, 1975.
- TAŞAĞIL, A. (2013). *Çin Kaynaklarına Göre Eski Türk Boyları*. Ankara: TTK.
- TUO, Tuo 脱脱. *辽史 Liao Shi (Liao Tarihi)*. Zhonghua Shuju, 1975.
- OUYANG, Xiu 歐陽修 (1988). *新唐書 Xin Tang Shu (Yeni Tang Kayıtları)*. Pekin: Zhonghua Shuju.
- WANG, Pu 王溥 (1955). *唐会要 (Tang Huiyao)*. Pekin: Zhonghua Shuju.
- WEI, Shou 魏收 (1988). *魏書 Wei Shu (Wei Hanedanı Kayıtları)*. Pekin: Zhonghua Shuju.
- WEI, Zheng 魏征 (1988). *隨書 Sui Shu (Sui Hanedanı Kayıtları)*, Pekin: Zhonghua Shuju.
- WILKINSON, E (2000). *Chinese History: A Manual*. Cambridge: Harvard UP.

Kısaltmalar

BS: Kuzey Tarihi

HS: Han Kayıtları

JTS: Eski Tang Kayıtları

LS: Liao Tarihi

SJ: Tarihçinin Kayıtları

SS: Sui Kayıtları

TD: Tong Dian

THY: Tang Huiyao

WS: Wei Kayıtları

XTS: Yeni Tang Kayıtları

XYS: Yeni Yuan Tarihi

YS: Yuan Tarihi

ZS: Zhou Kayıtları

Structured Abstract

Chinese sources appear as a meticulous product of hundreds of years of systematic and comprehensive studies. With these features, the sources are important in terms of carrying to present day both the Turkish history and the histories, cultural characteristics and legends of the peoples from Turkic cultural environment. However, there are some difficulties encountered while reading the sources. One of these difficulties is the use of multiple different words to describe the same person or tribe. This situation is expressed by linguistics circles not as "synonymity", but as "close meaning". This situation is explained by the argument that it is not possible for two or more words to have exactly the same meaning, there is definitely a difference between them or it will happen over time. An example of this problem of close meaning in Chinese classical texts is given in this study through the different words used to describe the "Kyrgyz" people. This study examines, some of the main difficulties of Chinese sources, the concept of close meaning, different words in Chinese sources for the name Kyrgyz. It gives sample sentences of these words by determining in the sources.

It is known that Chinese sources are the main sources for learning the history and culture of Turks and peoples from the Turkish cultural environment. However, when reading the sections of these sources devoted to these peoples, it should be kept in mind that Chinese historiographers did not write these works to tell Turkish history. Because the works, in addition to not telling the events directly, highlighted the remarkable features of the Chinese side. This is just one of the problems encountered when researching classical texts. Apart from this, another problem that draws attention in classical works is a grammar problem. This problem is the use of more than one word that corresponds to the same tribes, which makes the search very difficult if the existence of all the words is not known. This is the case of using more than one different word with different spellings to describe a single person and tribe. This language problem cannot be explained by the term synonymy because this term is still discussed by linguistics circles. Considering the statements of the experts in the field, this problem in Chinese sources is referred to as "close meaning" in this study. In the study, this close meaning problem in Chinese sources will be given through the example of the name "Kyrgyz". As a result of the research in the sources, 13 different words used by the historiographers for the Kyrgyz people were determined. Unfortunately, it cannot be determined today for what purpose the historiographers used different words to describe the same people. However, the fact that the sources were written in

---

different periods from the period they tell can be considered as one of the reasons for this situation. For example, works telling the Tang Dynasty, which survived between the 7th and 10th centuries, were written in the 10th and 11th centuries.

Although the example given in this study is the name Kyrgyz, the problem of close meaning is a situation that is frequently encountered in Chinese sources. For example, there are several different spellings of Rouran and Uyghur names in the sources. This problem, which manifests itself in the writing of personal names as well as tribe names, can only be solved through awareness. For this reason, being careful in the use of digital resources, which are widely used today and making comparisons from several different original sources rather than simplified texts will help to overcome this problem. Finally, the problem of variation within the Chinese character can only be determined with the special attention of Sinologists. In the researches conducted without this awareness and consciousness, the existence of the problem of close meaning will not be known and the subjects studied will be incomplete.